**Agnieszka Ginter, Dorota Dziubak**

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

# ZMIANY W SYSTEMIE ROLNICTWA EKOLOGICZNEGO W POLSCE W LATACH 2009-2012

**Streszczenie**

Obecnie w polityce rolnej zachodzą zmiany polegające na promowaniu systemów produkcji metodami ekologicznymi. Celem pracy było przedstawienie rosnącego znaczenia rolnictwa ekologicznego jako alternatywnego systemu gospodarowania w Polsce w latach 2009-2012. Szczególną uwagę zwrócono na ekologiczne gospodarstwa rolne, ich strukturę i powierzchnię ekologiczną użytków rolnych. Badaniami objęto liczbę gospodarstw ekologicznych z certyfikatem i w okresie konwersji, strukturę upraw na ekologicznych użytkach rolnych oraz grupy obszarowe gospodarstw ekologicznych. Wykazano, że większość producentów ekologicznych w Polsce (98,7%) to ekologiczni producenci rolni. Stwierdzono, że z roku na rok analizowanego okresu wzrastała liczba gospodarstw ekologicznych oraz powierzchnia upraw będących w tym systemie. Największą powierzchnię ekologicznych użytków rolnych zajmowały łąki i pastwiska, uprawy roślin paszowych oraz zboża. W ostatnim roku badań odnotowano, że według struktury obszarowej dominowały gospodarstwa ekologiczne o powierzchni od 10 do 20 ha. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż produkcja ekologiczna jest to jeden z najlepiej rozwijających się systemów produkcji rolnej.

**Słowa kluczowe**: produkcja ekologiczna, rolnictwo ekologiczne, gospodarstwa z certyfikatem

## Wstęp

Rolnictwo jest ważnym sektorem polskiej gospodarki i odgrywa szczególną rolę w rozwoju społecznym i gospodarczym obszarów wiejskich, wyznaczając główne funkcje i kierunki użytkowania ziemi oraz kształtując środowisko przyrodnicze i krajobraz. Problemem są jednak negatywne zjawiska występujące w przyrodzie w związku ze stosowaniem konwencjonalnych metod uprawy ziemi, nastawionymi na intensyfikację produkcji rolnej, która dominuje obecnie na świecie. Współczesne intensywne rolnictwo osiąga dużą wydajność, jednak zwiększeniu produkcji towarzyszą m.in. spadek urodzajności i żyzności gleby, wzmożona erozja gleb spowodowana zwiększeniem powierzchni pól czy wprowadzanie do środowiska przyrodniczego coraz większej liczby środków ochrony roślin [Sobczyk 2013]. Ponadto intensywna produkcja rolnicza powoduje ograniczenie zaufania konsumentów co do jakości produktów i surowców rolniczych wytwarzanych przy użyciu tej metody oraz degradacja środowiska przyrodniczego. Odpowiednio rozwinięte i prowadzone rolnictwo jest podstawą bezpieczeństwa żywnościowego ludności. Obecnie w polityce rolnej zachodzą zmiany polegające na wspieraniu i promowaniu systemów produkcji, przetwórstwa i dystrybucji żywności metodami ekologicznymi. Ma to związek z rosnącym popytem ze strony konsumentów na bezpieczne i dobre jakościo-

wo produkty spożywcze, ponieważ jakość żywności ma decydujący wpływ na prawidłowe odżywianie, które wpływa na zdrowie ludzi. Żywność ekologiczna, która pochodzi z certyfikowanych gospodarstw ekologicznych przewyższa wartością odżywczą produkty konwencjonalne. Zawiera ona mniej azotanów, pestycydów i sztucznych dodatków [Żakowska-Biemans 2013].

Celem pracy było ukazanie zmian i rosnącego znaczenia rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2009-2012. Zwrócono uwagę na krajowy potencjał produkcji ekologicznej, który może warunkować zmiany zachodzące w polskim rolnictwie, poprzez wpływ na czystość wód, powietrza i gleby oraz na różnorodność gatunków roślin i zwierząt.

## Materiał i metody

Przedmiotem badań były zmiany w systemie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2009-2012, jego perspektywy i kierunki zmian. Analizie poddano liczbę gospodarstw ekologicznych certyfikowanych oraz w okresie konwersji, liczbę przetwórni oraz pozostałych producentów ekologicznych. Ponadto ukazano powierzchnię użytków rolnych objętych uprawą ekologiczną oraz uprawy zajmujące ich obszar. W pracy przeanalizowano, która grupa obszarowa gospodarstw ekologicznych posiadała największy udział w ekologicznej uprawie oraz tendencje zmian w poszczególnych grupach. Ukazano również średnią powierzchnię ekologicznych użytków rolnych przypadających na 1 gospodarstwo ekologiczne w każdym roku badań. Do przeprowadzonej analizy przedstawiającej strukturę gospodarstw ekologicznych oraz powierzchnię ekologicznych użytków rolnych, a także kategoryzację upraw UR w latach 2009-2012, wykorzystano dane wtórne z raportów Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych (IJHARS) oraz z Głównego Urzędu Statystycznego (GUS). W pracy podczas analizy danych posłużono się metodą tabelaryczno-opisową oraz przedstawiono opracowania własne dotyczące rolnych gospodarstw ekologicznych. Do charakterystyki polskiego rolnictwa wykorzystano również dane z Rocznika Statystycznego Rolnictwa 2013 (GUS).

## Istota produkcji ekologicznej

Do celów produkcji ekologicznej zalicza się przede wszystkim stworzenie zrównoważonego systemu zarządzania rolnictwem, który uwzględnia systemy i cykle przyrody oraz utrzymuje i poprawia stan gleby, wody, roślin, zwierząt oraz równowagę między nimi, przyczynia się do utrzymania wysokiego poziomu różnorodności biologicznej oraz korzysta w odpowiedzialny sposób z energii i zasobów naturalnych, a także przestrzega wysokich norm dotyczących dobrostanu zwierząt. System ten dąży do wytwarzania produktów wysokiej jakości oraz do produkowania szerokiej gamy produktów spożywczych i innych produktów rolnych, zaspokajających zapotrzebowanie klientów na towary produkowane z wykorzystaniem procesów niebędących zagrożeniem dla środowiska i zdrowia ludzi [Poczta i in. 2013].

Podstawowymi elementami systemu zarządzania ekologiczną produkcją roślinną są żyzność gleby i zapobieganie erozji, odpowiedni wybór gatunków i odmian, wieloletni płodozmian, recykling substancji organicznych i odpowiednie techniki uprawy [Bielska, Kupidura 2013].

Podczas uprawy rośli i chowu zwierząt w gospodarstwach zabronione jest stosowanie inżynierii genetycznej, środków chemicznych, nawozów mineralnych, pestycydów, regulatorów wzrostu i syntetycznych dodatków do pasz. Produkcja ekologiczna powinna również opierać się na przetwarzaniu i wykorzystywaniu odpadów gospodarskich [Skrzyczyńska, Dzido 2011].

W produkcji ekologicznej dąży się do optymalnego wykorzystania warunków siedliska oraz możliwie całkowicie zamkniętego obiegu materii organicznej i składników pokarmowych [Kilar i in. 2011]. Ekologiczna produkcja rolnicza i jej zasady oraz system nadzoru, kontroli i certyfikacji są szczegółowo zdefiniowane i prawnie uregulowane. Od 2009 roku we wszystkich państwach członkowskich UE zagadnienia rolnictwa ekologicznego reguluje Rozporządzeniem Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych, które jest podstawowym dokumentem w odniesieniu do tej dziedziny. W myśl ww. rozporządzenia produkcja ekologiczna to ogólny system zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności, który łączy najkorzystniejsze dla środowiska praktyki, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych, a także stosowanie wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt i metodę produkcji, która odpowiada wymaganiom niektórych konsumentów, preferujących wyroby wytwarzane przy użyciu naturalnych substancji i procesów. Uzupełnieniem rozporządzeń UE są w Polsce przepisy krajowe, w szczególności Ustawa z 25 czerwca 2009 r. o rolnictwie ekologicznym oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi dotyczące aspektów produkcji ekologicznej. Ponad to rolnictwo ekologiczne zajmuje istotne miejsce w PROW realizowanego w Polsce na lata 2014 – 2020, ponieważ ujęte jest jako nowe, odrębne działanie, którego celem jest wzrost rynkowej produkcji ekologicznej. Bardzo istotnym elementem całego rolnictwa ekologicznego jest system kontroli i certyfikacji, który daje konsumentom pewność, ze produkty ekologiczne są wytwarzane zgodnie z wymogami określonymi w przepisach. Ekologiczna metoda produkcji pełni podwójną rolę społeczną, dostarcza towarów na rynek, na którym występuje popyt na produkty ekologiczne oraz działa w interesie publicznym, gdyż przyczynia się do ochrony środowiska i rozwoju obszarów wiejskich [Biuletyn Informacyjny ARR 2013]. Polska jest krajem o dużym potencjale w dziedzinie rolnictwa ekologicznego, a produkty pochodzące z certyfikowanych upraw bądź hodowli postrzegane są jako towary wysokiej jakości. Gospodarstwa rolne są w przeważającej większości niewielkie obszarowo, co stwarza sprzyjające warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Według danych GUS dominują rolnicy posiadający nie więcej niż 15,0 ha ziemi. W Polsce w 2012 r. 52,2% powierzchni zajmowały gospodarstwa o wielkości od 1,01- 4,99 ha użytków rolnych, natomiast kolejną znaczącą grupą obszarową były gospodarstwa od 5,00-14,99 ha UR (33,9%). W strukturze własnościowej dominowały gospodarstwa prywatne. Największy obszar według użytkowania gruntów w gospodarstwach zajmowały użytki rolne (87,6%). Przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych wyniosła 10,5 ha, w tym 9,3 ha zajmowały użytki rolne [Rocznik rolnictwa 2013]. Charakterystyka ta wskazuje na duży potencjał rolniczy kraju.

## Wyniki badań

Rolnictwo ekologiczne jest jednym z najszybciej rozwijających się systemów gospodarowania w rolnictwie UE. Również w Polsce zauważalny jest bardzo szybki rozwój tego systemu gospodarowania. Ostatnie lata rozwoju (2009- 2012) rolnictwa ekologicznego w Polsce charakteryzują się stałym, zauważalnym wzrostem, co dotyczy zarówno liczby gospodarstw ekologicznych, przetwórni oraz pozostałych producentów (tab. 1).

**Tabela 1.** Liczba producentów ekologicznych w Polsce w latach 2009-2012

| Wyszczególnienie | Liczba producentów ekologicznych w Polsce | | | |
|---|---|---|---|---|
| | ogółem | gospodarstwa rolne | przetwórnie | pozostali producenci |
| 2009 | 17 423 | 17 091 | 277 | 55 |
| 2010 | 20 956 | 20 582 | 293 | 81 |
| 2011 | 23 847 | 23 449 | 270 | 128 |
| 2012 | 26 376 | 25 944 | 312 | 120 |

Źródło: Dane IJHARS

W tabeli 2 przedstawiono wyszczególnienie gospodarstw rolnych, posiadających certyfikat gospodarstwa ekologicznego oraz w okresie tzw. konwersji, czyli przestawiania na ekologiczną metodę gospodarowania.

**Tabela 2.** Liczba gospodarstw ekologicznych z certyfikatem oraz w okresie przestawiania systemu gospodarowania

| Wyszczególnienie | Gospodarstwa rolne ekologiczne | | |
|---|---|---|---|
| | ogółem | z certyfikatem | w okresie przestawiania |
| 2009 | 17 091 | 10 153 | 6 938 |
| 2010 | 20 582 | 12 901 | 7 681 |
| 2011 | 23 449 | 15 234 | 8 215 |
| 2012 | 25 944 | 18 187 | 7 757 |

Źródło: Dane IJHARS

Na początku analizowanego okresu w 2009 r. liczba producentów ekologicznych ogółem wynosiła 17 423, a po 3 latach wzrosła do 26 376 (tabela 1). Analizując te dane na przestrzeni porównywalnych 4 lat, można stwierdzić, że produkcja ekologiczna w Polsce systematycznie się rozwijała. Zdecydowana większość producentów ekologicznych w Polsce (98,7%) to ekologiczni producenci rolni. W pierwszym roku analizy ich liczba wynosiła 17091, a w 2012 r. wzrosła o ponad 50%. Należy dodać, ze większość z nich (54,9%) to gospodarstwa, które uzyskały certyfikat gospodarstwa ekologicznego. Z roku na rok, jak pokazują wyniki badań przybywało również rolnych producentów ekologicznych, którzy przestawiali się na ten system produkcji, rezygnując z działalności rolniczej tradycyjnej (tabela 2). W 2009 r. gospo-

darstw z certyfikatem zarejestrowano 10 153, a w 2012 r. ich liczba wyniosła już 18 187 (wzrost niemal o 80,0%). Analizując liczbę gospodarstw rolnych będących w 2012 r. w okresie konwersji nastąpił również ich wzrost, ale był znacznie mniejszy, na poziomie ok 12,0%. Najwięcej gospodarstw w okresie przetwarzania zarejestrowano w 2011 r. (8 215), natomiast rok później nastąpił ich spadek o ok. 5,5% i liczba gospodarstw, które wprowadzały ekologiczne metody upraw ukształtowała się na poziomie 7 757. W przypadku przetwórni ekologicznych (tabela 1) w czasie analizy zaobserwowano wahania w ich liczbie. W pierwszym roku badań funkcjonowało 277 ekologicznych przetwórni, a ich liczba w 2012 r. wzrosła o ok. 12,0%. W 2010 r. w porównaniu do 2009 r. zanotowano ich nieznaczny wzrost (5%), podczas gdy w 2011 r. nastąpił ich spadek do poziomu niższego niż w 2009 r. W ostatnim roku badań zanotowano wzrost liczby przetwórni ekologicznych (o 15% w porównaniu z 2011 r.). Wśród pozostałych producentów ekologicznych zaobserwowano również tendencję wzrostową. W 2009 r. funkcjonowało ich na rynku 55, a w 2012 r. zaobserwowano ponad 2-krotny ich wzrost. W tabeli 3 przedstawiono powierzchnię użytków rolnych (UR) objętych systemem produkcji ekologicznej.

**Tabela 3.** Powierzchnia użytków rolnych objętych uprawą ekologiczną w latach 2009-2012

| Wyszczególnienie | Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych [ha] | | |
|---|---|---|---|
| | ogółem | z certyfikatem | w okresie przestawiania |
| 2009 | 416 261,36 | 252 790,36 | 163 470,37 |
| 2010 | 519 068,43 | 308 094,75 | 210 976,68 |
| 2011 | 605 519,61 | 376 035,92 | 229 483,69 |
| 2012 | 661 687,30 | 457 088,52 | 204 598,75 |

Źródło: dane GUS

W okresie przeprowadzania analizy porównawczej łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych miała tendencję wzrostową. Porównując 2009 r. do 2012 r. odnotowano jej wzrost o niemal 60,0%. Na początku analizowanego okresu łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych wynosiła 416 261,36 ha, w tym gospodarstwa certyfikowane zajmowały ponad 60,0% tego obszaru. Pozostała część powierzchni objęta była tzw. konwersją. W 2012 r. w Polsce odnotowano 661 687,30 ha pod ekologiczną uprawą rolniczą, ze wzrostem powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem. Należy zwrócić uwagę, że w przypadku powierzchni UR objętych konwersją w 2012 r. w porównaniu z 2011, odnotowano ich spadek o ok. 12%. Przestawianiem systemu produkcji na ekologiczną w tym czasie objęto obszar 204 598,75 ha. W tabeli 4 przedstawiono strukturę ekologicznych użytków rolnych w Polsce w analizowanych latach według rodzaju upraw na ich obszarze.

**Tabela 4.** Struktura ekologicznych użytków rolnych w Polsce w latach 2009-2012

| Rodzaj uprawy | Struktura użytków rolnych wg rodzaju uprawy [%] | | | |
|---|---|---|---|---|
| | lata badań | | | |
| | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Zboża | 21,2 | 19,6 | 18,1 | 18,6 |
| Ziemniaki | 0,5 | 0,4 | 0,4 | 0,4 |
| Rośliny na paszę | 13,0 | 20,6 | 28,5 | 33,7 |
| Rośliny strączkowe na suche nasiona | 0,5 | 0,9 | 0,7 | 0,9 |
| Rośliny przemysłowe | 0,8 | 0,7 | 0,5 | 0,5 |
| Warzywa | 0,9 | 1,0 | 1,2 | 1,4 |
| Łąki i pastwiska | 46,1 | 42,3 | 38,2 | 35,3 |
| Uprawy sadownicze i jagodowe | 16,1 | 13,3 | 11,9 | 8,9 |
| Pozostałe uprawy | 0,9 | 1,2 | 0,5 | 0,3 |

Źródło: Dane IJHARS

Z analizy powyższych danych wynika, że w okresie wszystkich 4 lat badań największą powierzchnię użytków rolnych stanowiły łąki i pastwiska. W 2009 r. zajmowały one niemal połowę powierzchni UR. Niemniej jednak z roku na rok zaobserwowano postępujący spadek udziału trwałych użytków zielonych, który w 2012 roku w porównaniu do początkowego okresu badań, zmniejszył się o ponad 10%. W 2009 r. drugą znaczącą grupę obszarową stanowiły zboża (21,2%), uprawy sadownicze i jagodowe (16,1%) oraz rośliny na paszę (13,0%). W tych rodzajach upraw zaobserwowano różnokierunkowe zmiany w kolejnych latach badań. Udział upraw według pozostałych kategorii w pierwszym roku badań nie przekraczał 1%. Zauważalna tendencja spadkowa, w drugim i trzecim roku analizy, charakteryzowała zboża, podczas gdy w 2012 r. odnotowano jej wzrost. W 2010 r. udział zbóż zmniejszył się o 1,6% niż rok wcześniej. W dwóch ostatnich latach powierzchnia tych upraw ukształtowała się na poziomie ok. 18%, z lekką tendencją wzrostową w ostatnim roku badań. Wyraźny spadek w strukturze UR zanotowano w przypadku upraw sadowniczych i jagodowych. Ich udział w 2010 r. zmniejszył się o 2,8% wobec 2009 r., natomiast w 2012 r. uprawy te zajmowały 8,9% powierzchni UR, co stanowiło ok. 7% spadek w porównaniu do pierwszego roku badań. Największy wzrost wśród prezentowanych roślin zanotowano w przypadku ich uprawy na paszę. W 2010 r. ich udział zwiększył się o 7,6%, a w kolejnym roku uprawy te zajmowały 28,5%, natomiast w 2012 r. stanowiły one już 33,7% powierzchni ekologicznych UR. Przez cały okres badań zwiększenie udziału powierzchni upraw na paszę wyniosło 20,7%. Warzywa na początku okresu analizy zajmowały mniej niż 1% powierzchni UR, jednak przez cały okres badań widoczna była lekka tendencja wzrostowa tego rodzaju upraw, która w 2012 r. ukształtowała się na poziomie 1,4%. Rośliny z pozostałych kategorii upraw zajmowały zmienny udział w strukturze użytków rolnych, jednak nie przekraczały one 1%. Na początku okresu badań ziemniaki zajmowały 0,5% udziału w uprawach ekologicz-

nych, natomiast w trzech pozostałych latach ukształtowały się na poziomie 0,4%. W kolejnej grupie z zanotowanym spadkiem znalazły się rośliny przemysłowe. Początkowo udział ich powierzchni w strukturze UR wynosił 0,8%, natomiast w dwóch ostatnich latach badań ukształtował się na poziomie 0,5%. Rośliny strączkowe oraz pozostałe uprawy charakteryzowały wahania udziału w strukturze UR, jaki zajmowały. W kategorii pozostałych upraw ich udział tylko raz przekroczył 1%, w 2010 r. (1,2%). W ostatnim roku badań w porównaniu do poprzednich lat zanotowano najwyższy udział upraw na paszę (33,7%). W tabeli 5 przedstawiono strukturę obszarową gospodarstw ekologicznych w Polsce na przestrzeni 4 porównywanych lat.

**Tabela 5.** Struktura obszarowa gospodarstw ekologicznych w latach 2009-2012

| **Struktura wielkości gospodarstw ekologicznych w latach 2009-2012** | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Wielkość gospodarstwa** | **2009** | | **2010** | | **2011** | | **2012** | |
| | **liczba** | **udział [%]** | **liczba** | **udział [%]** | **liczba** | **udział [%]** | **liczba** | **udział [%]** |
| do 5 ha | 5 739 | 33,6 | 4 876 | 23,7 | 4 947 | 21,1 | 5 001 | 19,3 |
| 5-10 ha | 3 793 | 22,2 | 4 996 | 24,3 | 5 673 | 24,2 | 6 257 | 24,1 |
| 10-20 ha | 3 301 | 19,3 | 4 532 | 22,0 | 5 572 | 23,8 | 6 626 | 25,5 |
| 20-50 ha | 2 404 | 14,1 | 3 391 | 16,5 | 4 010 | 17,1 | 4 514 | 17,4 |
| 50-100 ha | 1 226 | 7,2 | 1 851 | 9,0 | 2 150 | 9,2 | 2 355 | 9,1 |
| pow. 100 ha | 627 | 3,7 | 936 | 4,5 | 1 097 | 4,7 | 1 191 | 4,6 |
| Razem | 17 091 | 100,0 | 20 582 | 100,0 | 23 449 | 100,0 | 25 944 | 100 |

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Z danych zawartych w tabeli 5 wynika, że z roku na rok spadał udział najmniejszych gospodarstw ekologicznych o powierzchni do 5 ha. W 2009 r. wynosił on 33,6 %, a w 2012 r. 19,3%. Udział gospodarstw o wielkości od 5 do 10 ha od 2009 r. nieznacznie wzrósł od 2010 r. i ukształtował się na stabilnym poziomie, wynoszącym nieco powyżej 24,0%. Największe zmiany wystąpiły w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 50 ha. W 2009 roku udział gospodarstw o powierzchni 10-20 ha stanowił 19,3 % powierzchni, a w 2012 r. wzrósł do 25,5 %. Tendencja wzrostowa wystąpiła również w grupie gospodarstw większych od 20 do 50 ha. Na początku okresu analizy udział gospodarstw z tej grupy wynosił 14,1 %, natomiast w 2012 r. było to już 17,4%. Udział gospodarstw z grupy o powierzchni 50-100 ha, po niewielkim wzroście utrzymywał się na poziomie około 9%. Podobna tendencja nastąpiła również w największych ekologicznych gospodarstwach (powyżej 100 ha). W 2009 r. liczba tych gospodarstw wyniosła 627, natomiast w 2012 r. wzrosła niemal o 90%. W pierwszym roku badań w strukturze gospodarstw ekologicznych dominowały gospodarstwa najmniejsze (33,6%), W 2010 r. charakterystyczne było to dla gospodarstwa nieco większych od 5-10 ha. W 2011 r. największy odsetek gospodarstw ekologicznych (24,2%) stanowiły gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha. W ostatnim roku badań dominowały gospodarstwa od 10-20 ha. W tabeli 6 przedstawiono średnią powierzchnię gospodarstwa rolnego ekologicznego z certyfikatem oraz w okresie konwersji w latach 2009-2012.

**Tabela 6.** Średnia powierzchnia rolnego gospodarstwa ekologicznego w latach 2009-2012

| Średnia powierzchnia rolnego gospodarstwa ekologicznego [ha] | | | |
|---|---|---|---|
| **Wyszczególnienie** | **ogółem** | **z certyfikatem** | **w okresie przestawiania** |
| 2009 | 24,36 | 24,89 | 23,56 |
| 2010 | 25,22 | 23,88 | 27,47 |
| 2011 | 25,82 | 24,68 | 27,93 |
| 2012 | 25,50 | 25,13 | 26,38 |

Dane: obliczenia własne na podstawie danych IHARS

Na podstawie danych zawartych w tabeli 6 zaobserwowano bardzo niewielkie wahania w średniej powierzchni rolnego gospodarstwa ekologicznego. Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo ekologiczne w 2009 r. wynosiła 24,36 ha. W dwóch kolejnych latach badań zwiększyła swoją powierzchnię o 6%. W 2011 r. średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego ekologicznego była największa i wynosiła 25,82 ha. W 2012 r. nastąpił niewielki spadek powierzchni użytków rolnych pod uprawą ekologiczną wobec 2011 r. o 1,24 % i ukształtował się na poziomie 25,50 ha. Analizując średnią powierzchnię gospodarstwa rolnego z certyfikatem na początku analizowanego okresu zanotowano niewielki spadek wielkości powierzchni UR do 23,88 ha, jednak w następnych latach certyfikowane uprawy stopniowo zwiększały swoją powierzchnię. W 2012 r. ich wielkość była zbliżona do ogólnej średniej powierzchni rolnego gospodarstwa ekologicznego (25,13 ha). Największe wahania w średniej powierzchni gospodarstw rolnych wystąpiły w gospodarstwach przestawiających konwencjonalne metody produkcji na ekologiczne. W 2009 r. średnia wielkość gospodarstwa z tej grupy wynosiła 23,56 ha. Należy zwrócić uwagę, że w następnym roku badań zaobserwowano wzrost średniej powierzchni UR w tej kategorii gospodarstw o ok. 3 ha. Największa średnia powierzchnia gospodarstwa w okresie konwersji ukształtowała w 2011 r. W ostatnim okresie badań średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w okresie przetwarzania przewyższyła ogólną średnią powierzchnię gospodarstwa ekologicznego i wynosiła 26,38 ha.

## Podsumowanie

Z przeprowadzonej analizy wynika, że z roku na rok następował wzrost liczby gospodarstw ekologicznych z certyfikatami, jak i w okresie konwersji. Co oznacza, że jest to jedna z najlepiej rozwijających się grup producentów w systemie rolnictwa ekologicznego. Przez cały analizowany okres liczba ekologicznych producentów rolnych wzrosła o ponad 50%. Należy dodać, że większość z nich (54,9%) to gospodarstwa, które uzyskały certyfikat gospodarstwa ekologicznego. Jednocześnie wzrastała powierzchnia użytków rolnych, na których prowadzona była produkcja przyjazna środowisku. Porównując początkowy okres analizy z ostatnim rokiem badań, powierzchnia użytków rolnych objętych uprawą ekologiczną wzrosła o ponad 58,0 %, wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych z certyfikatem. Według struktury obszarowej gospodarstw w analizowanym okresie zwiększyła się liczba gospodarstw ekologicznych z grup obszarowych od 10-20 ha oraz 20-50 ha.

Można zatem wnioskować, że gospodarstwa ekologiczne rozwijały się, umacniając swoją pozycję na rynku ekologicznych produktów rolno-spożywczych. Rozdrobniona struktura agrarna gospodarstw sprzyja możliwości przestawiania produkcji gospodarstw konwencjonalnych na ekologiczne metody wytwarzania. W ciągu 4 lat badań największą powierzchnię ekologicznych użytków rolnych zajmowały łąki i pastwiska. W 2012 r. stanowiły 35,3% powierzchni UR. Największą dynamikę wzrostu zaobserwowano wśród roślin uprawianych na paszę, których udział w powierzchni upraw w 2012 r. wynosił 33,7%. Znaczący udział w uprawach miały również zboża (18,6%). Działania podejmowane w celu rozwoju produkcji ekologicznej zostały określone w „Planie działań dla żywności i rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2011-2014". Przygotowane do realizacji działania w ramach planu obejmują 6 głównych zadań czyli rozwój rynku, promocja i informacja, zasady produkcji, kontrola i certyfikacja, badania, ochrona środowiska, współpraca. Realizacja tych założeń ma przyczynić się rozwoju rynku produktów rolnictwa ekologicznego, wzrostu świadomości konsumentów na temat produktów pochodzących z tego sektora, rozwoju i udoskonalenia dostępnych technologii produkcji oraz dostępu do informacji w tym zakresie, które jak wykazały analizy w latach 2009-2012 r. są potrzebne, gdyż rolnictwo ekologiczne w Polsce ma tendencję wzrostową.

## Piśmiennictwo


1. Bielska A., Kupidura A., 2013: Kształtowanie przestrzeni na obszarach wiejskich, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej: 16-18.
2. Biuletyn informacyjny 2013. Agencja Rynku Rolnego 4/2011: 24.
3. Kilar M., Ruda M., Kiełtyka-Dadasiewicz A., 2011: Rolnictwo ekologiczne na Podkarpaciu w latach 2005-2009 [w:] Współczesne dylematy polskiego rolnictwa pod red. S. Kondrackiego, J. Skrzyczyńskiej, K. Zarzeckiej. Państwowa Szkoła Wyższa im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej: 35-40.
4. Propedeutyka produkcji roślinnej. Podręcznik dla studentów pozarolniczych kierunków studiów pod red. W. Poczty, W. Czubaka, Cz. W. Muśnickiego, J.T. Buczyńskiego, 2013: Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu: 292.
5. Rocznik Rrolnictwa, 2013.
6. Rozporządzeniem Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych (Dz. U. L. 189 z 20.07.2007 r.)
7. Skrzyczyńska J., Dzido A., 2011: Rolnictwo ekologiczne we wschodniej części województwa mazowieckiego [w:] Współczesne dylematy polskiego rolnictwa pod red. S. Kondrackiego, J. Skrzyczyńskiej, K. Zarzeckiej. Państwowa Szkoła Wyższa im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej: 23.
8. Sobczyk W,. 2013: Rolnictwo i środowisko. Wydawnictwo SGH Kraków: 230.
9. Żakowska- Biemans S., 2013: Zachowania konsumentów na rynku żywności ekologicznej [w:]Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania produkcji żywności ekologicznej pod red. J. Tyburski, S. Żakowska-Biemans. Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie: 32-35.